

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказ Міністерства охорони здоров'я
України

29 квітня 2024 року № 730

**Методичні рекомендації
для надавачів медичних послуг щодо надання медичної допомоги
особам, які постраждали від торгівлі людьми**

I. Загальні положення

1. Ці Методичні рекомендації розроблені з метою належної організації процесу надання медичної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми (далі – постраждалі особи) та передбачають рекомендований перелік заходів щодо виявлення медичними працівниками фактів торгівлі людьми, надання медичної допомоги постраждалим особам, а також забезпечення їхнього фізичного та психічного відновлення.

2. Терміни, зазначені у цих Методичних рекомендаціях, вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законі України «Про протидію торгівлі людьми» та інших нормативно-правових актах у сфері охорони здоров'я.

3. Ці Методичні рекомендації рекомендовано використовувати:

керівнику надавача медичних послуг, закладу охорони здоров'я, який не уклав договір про медичне обслуговування населення з Національною службою здоров'я України, або визначеній ним особі з числа його заступників щодо організації процесу проведення медичного обстеження постраждалих осіб;

медичним працівникам закладів охорони здоров'я під час надання медичної допомоги постраждалим особам.

II. Організація надання медичної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми

1. Перед початком проведення медичного обстеження особи, яка ідентифікувала себе як постраждалу особу від торгівлі людьми або щодо якої медичний працівник має підстави для припущення, що така особа постраждала від торгівлі людьми, медичним працівникам рекомендується забезпечити доброзичливу атмосферу, розповісти про свої обов'язки, та умови конфіденційності, проінформувати постраждалу особу про випадки, за

наявності яких медичний працівник відповідно до Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783 має повідомити про злочин торгівлі людьми в Національну поліцію України.

2. Медичне обстеження особи, яка постраждала або ймовірно постраждала від торгівлі людьми рекомендується проводити в окремому кабінеті, без сторонніх людей. За бажанням та у випадках з дітьми, можуть бути присутніми родичі, законні представники.

3. У разі відмови постраждалої особи розкривати обставини щодо факту торгівлі людьми та інші подробиці, медичним працівникам рекомендується обмежитись виключно тими запитаннями, які є необхідними для надання медичної допомоги, проінформувати постраждалу особу або її законного представника про план лікування та запропонувати подальшу підтримку.

4. Медичним працівникам рекомендовано детально фіксувати свої висновки та спостереження у форму огляду постраждалої особи.

Медичні працівники у разі обстеження особи на наявність тілесних ушкоджень фіксують тілесні ушкодження протиправного характеру за формою первинної облікової документації № 511/о «Довідка №___ про фіксацію тілесних ушкоджень», затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28 квітня 2012 року за № 661/20974.

5. Медичним працівникам рекомендується:

проінформувати постраждалих осіб про можливість отримання безоплатної правової допомоги;

інформувати постраждалу особу про можливість звернутися із заявою про встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми до місцевої державної адміністрації в Порядку встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 року № 417;

інформувати постраждалу особу про можливість звернення до правоохоронних органів щодо захисту прав і свобод, необхідності збереження доказів для судово-медичної експертизи, а також про можливості отримання інших видів допомоги (соціальної допомоги, у тому числі влаштування до соціальних закладів (установ), допомоги з соціальної та професійної адаптації постраждалої особи, психологічної, правничої тощо);

якщо в процесі проведення медичного обстеження та/або надання медичної допомоги стало відомо, що дитина постраждала чи ймовірно постраждала від торгівлі людьми та/або у разі існування підозри щодо причетності до торгівлі дітьми батьків дитини або осіб, які їх замінюють, медичному працівнику рекомендовано відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 року № 783 невідкладно та із забезпеченням конфіденційності повідомити про це структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, відповідальний за проведення процедури встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми та Національну поліцію України;

невідкладно повідомляти в Національну поліцію України, якщо під час проведення медичного обстеження та/або надання медичної допомоги постраждалій особі стало відомо або є підозра, що супроводжуюча його особа є експлуататором (наприклад, зі слів постраждалої особи).

У разі звернення постраждалої особи або її законного представника до найближчого відділення невідкладної (екстреної) медичної допомоги чи іншого закладу охорони здоров'я, який може забезпечити надання такої допомоги, медичним працівникам відділення невідкладної (екстреної) медичної допомоги рекомендується надати екстрену медичну допомогу постраждалій особі з моменту її прибуття незалежно від того, чи супроводжує її бригада екстреної (швидкої) медичної допомоги чи інші особи.

Надання екстреної медичної допомоги постраждалій особі у невідкладному стані на місці події, під час перевезення та у закладі охорони здоров'я здійснюється відповідно до медичних показань на основі клінічних протоколів і стандартів екстреної медичної допомоги, затверджених МОЗ.

Медичному працівнику рекомендується визначити вид (амбулаторна, стаціонарна, первинна чи вторинна) медичної допомоги, яку потребує постраждала особа, та за потреби направити таку особу до відповідного закладу охорони здоров'я.

6. Медичним працівникам не рекомендується:

переконувати постраждалу особу про необхідність звертатися до будь-яких інших служб, правоохоронних органів чи суду за захистом своїх прав чи отриманням допомоги;

за відсутності бажання постраждалої особи розкривати деталі травматичних подій – ставити конкретні запитання, які можуть змусити постраждалу особу знову пережити травматичні події.

7. Клінічні стани та ознаки осіб, які постраждали або ймовірно постраждали від торгівлі людьми.

постраждалі особи можуть зазнати різноманітних клінічних станів, які відображають фізичні, психічні та соціальні наслідки експлуатації та травматичних подій, пов'язаних з торгівлею людьми;

медичним працівникам при первинному загальному огляді постраждалої особи рекомендується звертати увагу на прямі та непрямі ознаки такої особи, які можуть свідчити про те, що така особа постраждала від торгівлі людьми;

до прямих ознак постраждалої особи рекомендується віднести ті, що відповідають та підтверджуються одним або декількома елементами визначення «торгівлі людьми», наведеному в Законі України «Про протидію торгівлі людьми»;

до непрямих ознак постраждалої особи, рекомендується віднести всі інші ознаки (крім прямих), які на думку медичного працівника, в силу його практичного досвіду та професійних знань можуть свідчити про те, що особа постраждала від торгівлі людьми (фізіологічний та психологічний стан на момент ідентифікації, зовнішній вигляд, поведінкові реакції).

До непрямих ознак постраждалих осіб рекомендується віднести:

1) фізичний стан:

травми різного характеру, такі як переломи, опіки, садна, гематоми, подрипини, забиття, які можуть виникнути внаслідок фізичної експлуатації або недбалого ставлення до постраждалих;

полові та репродуктивні проблеми такі, як висипи та/або кровотечі в ділянці паху, геніталій; захворювання, що передаються статевим шляхом; ознаки вагінального або анального проникнення стороннього предмета; небажана вагітність; нерозбірлива та/або активна сексуальна поведінка; боязнь осіб протилежної (або певної) статі; синці на внутрішній стороні стегон, на грудях і сідницях; відсутність догляду за собою (недотримання правил особистої гігієни); синдром «брудного тіла» (постійне настирливе перебування у ванній, під душем); уникнення контактів та боязнь конкретних людей тощо;

алкогольна, наркотична залежність;

виснаженість або надмірна худоба;

психосоматичні розлади – постійний головний біль, тремтіння кінцівок; шлунково-кишкові розлади, головний біль тощо;

2) психологічний стан – психічні та емоційні розлади (посттравматичний стресовий розлад (ПТСР); депресія, тривожність, панічні атаки; схильність до суїциду; психічна неврівноваженість тощо), для постраждалих від сексуальної експлуатації – почуття сорому, ганьби та провини тощо; у дітей може проявлятися аутоагресія (агресивні дії, спрямовані на самого себе, навмисні тілесні пошкодження самого себе).

3) поведінкові реакції – надмірна підозрілість, тривожність, замкнутість, небажання говорити, уникнення погляду, небажання відповідати на питання, надання помилкової та/або суперечливої інформації, самозвищування тощо;

4) зовнішній вигляд постраждалих (вдягнуті не по сезону або носять одяг не свого розміру, мають неохайний вигляд; особи жіночої статі, які зазнали сексуальної експлуатації, використовують занадто яскравий макіяж тощо), вік, стать, факт недавнього перебування за кордоном, відсутність документів, негативні характеристики місця перебування і умов праці тощо.

3. Рекомендовані заходи щодо медичного обстеження постраждалої особи:

первинний загальний огляд лікарем загальної практики – сімейним лікарем або лікарем-педіатром, лікарем-терапевтом)

лікарем-психіатром за умови надання особою або її законним представником усвідомленої згоди на огляд лікарем-психіатром;

проведення лабораторних досліджень за медичними показаннями та направленням лікаря (лікарів), який здійснював загальний огляд постраждалої особи (загальний клінічний аналіз крові, біохімічний аналіз крові, загальний аналіз сечі, експрес-тести на інфекційні захворювання, які передаються статевим шляхом, аналіз на наявність сифілісу, ВІЛ, гепатитів В і С методом полімеразної ланцюгової реакції);

у разі ушкоджень (або підозри) сексуального характеру рекомендується здійснити збір скарг, анамнезу, огляд статевих органів, огляд хірурга-проктолога, лікаря-акушера-гінеколога.

проведення інструментальних досліджень (рентгенологічних, ультразвукових, ендоскопічних) за медичними показаннями та направленням лікаря (лікарів), який здійснював загальний огляд постраждалої особи;

консультації лікарів-спеціалістів за медичними показаннями та направленням лікаря (лікарів), який здійснював загальний огляд постраждалої особи.

9. Надання медичної допомоги постраждалим особам забезпечується згідно з відповідними галузевими стандартами у сфері охорони здоров'я та порядками надання медичної допомоги, затвердженими Міністерством охорони здоров'я України.

10. Лікуючому лікарю під час виписки рекомендується інформувати постраждалу особу або її законного представника щодо необхідності подальшого амбулаторного лікування, надання реабілітаційної та психологічної допомоги.

III. Організації надання психосоціальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми

1. Організацію та забезпечення надання психосоціальної допомоги постраждалим особам рекомендовано здійснювати за результатами проведення психологічної діагностики з урахуванням особливостей статусу постраждалої особи та її життєвих обставин, стану здоров'я та психічного стану.

2. До заходів рекомендується віднести:

заходи, спрямовані на запобігання суїциду;

послуги, спрямовані на збереження психічного здоров'я постраждалої особи;

недопущення загострення психологічних та соціальних проблем, розладів психічного здоров'я, перетворення їх у хронічні форми;

відновлення та підтримку функціонування постраждалої особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах та підвищення її залученості до суспільного життя; запобігання та полегшення фізичних, психологічних, духовних страждань особи під час надання паліативної допомоги; сприяння особі у психосоціальній адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмисленні її досвіду, розширенні самоусвідомлення та можливостей самореалізації, а також допомогу з метою розв'язання психологічних та соціальних проблем, зумовлених складними життєвими обставинами, кризовим станом та іншими заходами.

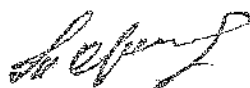
3. Медичним працівникам рекомендується надавати психосоціальну допомогу постраждалим особам відповідно до Порядку психосоціальних послуг з надання психосоціальної допомоги, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13 грудня 2023 року № 2118, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 25 січня 2024 року за № 126/41471.

4. Психологічна допомога може надаватись під час надання реабілітаційної допомоги в порядку, визначеному Законом України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я».

5. За наявності підстав лікуючому лікарю рекомендовано проінформувати постраждалу особу або її законного представника про необхідність направлення такої особи до лікаря психіатра для проведення психіатричного огляду з метою з'ясування наявності чи відсутності в особи психічного розладу, потреби в наданні їй психіатричної допомоги, а також для вирішення питання про вид такої допомоги та порядок її надання.

6. Психіатрична допомога надається відповідно до Закону України «Про психіатричну допомогу» та Порядку надання психіатричної допомоги в стаціонарних умовах, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України від 07 грудня 2023 року № 2085, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 25 січня 2024 року за № 122/41467.

Директор
Департаменту медичних послуг

Тетяна ОРАБІНА